

Genus och funktionshinder: Några nedslag i forskningen kring handikappidrott

Kim Wickman

Pedagogiska institutionen, Umeå universitet

Publicerad på Internet, www.idrottsforum.org/articles/wickman/wickman070516.html
(ISSN 1652-7224), 2007-05-16

Copyright © Kim Wickman 2007. All rights reserved. Except for the quotation of short passages for the purposes of criticism and review, no part of this publication may be reproduced, stored in a retrieval system, or transmitted, in any form or by any means, electronic, mechanical, photocopying, recording or otherwise, without the prior permission of the author.

Vad betyder det att vara kvinna och hålla på med idrott? Tillgänglig forskning är tämligen entydig: det är precis lika jobbigt som att vara kvinna i andra, av män och maskulinitet dominerade sammanhang, och jobbigt på likartade sätt. Detta har vi kunnat läsa om på idrottsforum.org i artiklar och recensioner under åren. Det är också allmänt känt, ja närmast en självklar sanning att funktionshindrade, som har en utsatt och svår situation i samhället i övrigt också har det rejält svårt att hävda sig i idrottsvärlden. Applicerar vi så båda dessa karakteristika på någon i färd med att utveckla sina idrottsliga talanger, ja då kan man förmodas att det inte bara känns tungt utan nära nog hopplöst!

Inte för att vi behöver förmoda; det finns en omfattande samhällsvetenskaplig litteratur inom det forskningsområde som inringas av parametrarna idrott, genus och funktionshinder, och Kim Wickman har penetrerat en stor del av den, särskilt från perioden 1997 till 2007. För tiden dessförinnan svarar Tarja Kolkkas och Trevor Williams' kritiska analys från 1997 av då tillgänglig sociologisk forskning på området. Wickman analys av litteraturen följer fyra huvudlinjer: idrott och identitet, integritet och socialisation, medierepresentationer av idrottsutövare med funktionshinder, samt idrottens mening och möjliggöranden. Frågan hon ställer sig är: Hur kan samtida föreställningar om funktionshinder och idrott förstås ur ett genusperspektiv?

Forskningen visar tämligen entydigt på de förhållanden man kanske hypotetiskt kunde anta skulle vara för handen – funktionshindrade kvinnor har svårare än funktionshindrade män och icke-funktionshindrade kvinnor att komma in i och fullt ut accepteras som en del av idrottsvärlden, av såväl den världen som av världen utanför idrotten. Därtill, noterar Wickman, uppvisar handikappidrottsforskningen större mångfald vad gäller teoretiska perspektiv och ansatser. Trots det finns stora vita fläckar på kartan när det gäller funktionshindrade kvinnors – och mäns – idrottsliga erfarenheter. Det blir, konstaterar Kim Wickman, i forskningen som i medierna och i mycken annan representation av just den här verkligheten: mycket handikapp och lite idrott.

Det är känt att genus i likhet med exempelvis etnicitet, klass och sexuell orientering strukturerar idrottsliga erfarenheter, men det är förhållandevis få studier som behandlar sådana frågor inom handikappidrotten. Bakomliggande sociala, kulturella och historiska orsaker till varför avsevärt färre rörelsehindrade kvinnor än män utövar idrott är ett tämligen utforskat område. Kolkka och Williams publicerade år 1997 en rapport som innebar en kritisk granskning av tidigare forskning inom området för handikappidrott och genus. Rapporten pekade på behovet av olika teoretiska perspektiv och ansatser och en större öppenhet för alternativa angreppssätt för att öka kunskapen kring genus, funktionshinder och idrott. Författarna hävdar att forskningen många gånger saknat teoretisk förankring och att sociologiska studier inte alltid tillämpligt sociologiska ansatser. Detta, menar författarna, är en konsekvens av en begränsad teoriutveckling inom området handikappidrott och genus. En vanligt förekommande ansats har varit att använda kön som en variabel i empiriska studier om handikappidrott med fokus på deltagande och socialisation. Kolkka och Williams konstaterar att i de flesta studier som refererar till genus har inte genus undersökts direkt. Oftast har genus korrelerats till deltagande. Tvärsnittsstudier och datainsamling med hjälp av enkäter har använts för att identifiera på vilket sätt kvinnors idrottsliga deltagande sammanfaller med eller skiljer sig från männens. Könsskillnader framträder därmed som centrala men resultatet generaliseras ofta till kvinnor. Slutsatsen blir därmed att på grund av att kvinnors deltagande i idrott är mer begränsat än mäns måste kvinnor vara missgynnade som en konsekvens av att de är kvinnor. En annan framträdande ansats har varit att ignorera män och bara fokusera på kvinnors deltagande i idrott och andra former av fysisk aktivitet. Sådana studier är relativt få men tillämpar mer djupgående genus och funktionshinder som analyskategorier i relation till idrott. Tidigare studier visar också att funktionshindrade deltar i idrott i mindre utsträckning än icke-funktionshindrade inom samma klass och köns- eller åldersgrupp (Kolkka och Williams, 1997).

Genus i relation till handikappidrott började aktualiseras i samhällsvetenskapliga sammanhang i slutet av 1980-talet. Denna artikel tar sin utgångspunkt i den forskning om handikappidrott och genus som har producerats under de senaste tio åren och den kritiska granskning som genomfördes av Kolkka och Williams år 1997. Syftet är att nå klarhet i huruvida området har utökats med ny kunskap, om det finns motsägelser, luckor eller behov av kompletteringar.

Handikappidrotten skiljer sig enligt Östnäs (2003, 2004) från idrott i det avseendet att den både kan ses som tävlingsmoment och som en del i den funktionshindrades rehabilitering eller habilitering. Handikappidrott inrymmer flera olika funktionshinder och i tävlings-sammanhang klassificeras idrottare utifrån grad av funktionsförmåga. Stoke Mandeville Games i England år 1948 brukar betraktas som det första organiserade tävlingsarrangemanget för funktionshindrade utövare men utvecklades initialt som en del i rehabiliteringsarbetet av krigsskadade från andra världskriget (Östnäs, 1997; DePauw och Gavron, 2005). Sedan 1800-talets början har kvinnor med funktionshinder tävlat och tränat men har alltid varit i minoritet (DePauw och Gavron, 2005). I takt med att Stoke Mandeville Games växte och blev alltmer organiserad, tävlingsinriktad och internationaliserad, fick kvinnliga idrottsutövare en mer marginaliserad roll. Paralympics som är motsvarigheten till OS för elitidrottare med fysiska funktionshinder arrangerades för första gången i Seoul år 1988 och både sommar och vinterspel har sedan dess organiserats var fjärde år av samma värdland och i samma stad som Olympiska spelen. Som en följd av funktionshindrade kvin-

nors låga idrottsdeltagande är det inte ovanligt att tävlingsgrenar i exempelvis Paralympics måste ställas in vilket begränsar synliggörandet av funktionshindrade kvinnors idrottsprestationer (Kolkka och Williams, 1997).

Inom handikappforskningen (disability studies) refererar forskare ofta till den medicinska modellen (the medical model of disability) och den sociala modellen (the social model of disability). I korthet kan dessa beskrivas som olika sätt att kontextualisera funktionshinder. I den medicinska modellen beskrivs funktionshindret som ett individbaserat problem direkt orsakat av exempelvis skada eller sjukdom och som kräver medicinsk vård. Enligt den sociala modellen betraktas funktionshindret som ett socialt konstruerat problem och principiellt som en fråga som berör integrering av människor med funktionshinder i samhället (Söder, 2005). Ytterligare ett begrepp som förekommer i många samhällsvetenskapliga studier är empowerment (bemäktigande, bemyndigande). Avsikten med sådana studier är att synliggöra funktionshindrade män och kvinnors möjligheter till ökad makt över i sina egna liv (Barron, 2004; Söder, 2005).

Ur ett historiskt perspektiv har feministiska studier ignorerat funktionshinder och på motsvarande sätt har handikappforskningen misslyckats att relatera till genus (Kolkka och Williams, 1997; Thomas, 1999; Traustadóttir och Kristiansen, 2004; Barron, 2004). Därmed skulle man kunna säga att handikappidrott är ett sammanhang inom vilket genusrelaterade frågeställningar kan bidra till en utveckling av både handikappforskningen och feministisk teoribildning. Exempelvis genom att närmare studera funktionshindrade män och kvinnors livskontexter, erfarenheter och identitetskonstruktioner.

I följande sammanställning har en avgränsning gjorts till att endast omfatta samhällsvetenskaplig forskning. Översikten behandlar fysiska funktionshinder, d.v.s. rörelsehinder i relation till genus och idrott. Det material som närmare studerats har delats in i fyra huvudteman; 1) Idrott och identitet, 2) Integrering och socialisation, 3) Medirepresentationer av idrottare med funktionshinder och slutligen 4) Idrottens mening och möjliggöranden. I slutet av artikeln följer några reflektioner kring tidigare forskning.

Idrott och identitet

Under 1950-talet utvecklades idrott till en vanlig form av rehabilitering för män och kvinnor med ryggmärgsskador. Idrottsutövande för funktionshindrade betraktades som en förlängning av en medicinsk behandling. De tävlande var först och främst patienter för vilka man ansåg det vara betydelsefullt och välgörande med fysisk aktivitet. Idrott ansågs bidra med fysisk, psykosocial och social rehabilitering. Därmed var idrottsutövarnas prestationer starkt knutna till deras identiteter som funktionshindrade, vilket tydligt markerade skillnaden mellan funktionshindrade manliga och kvinnliga utövare och deras icke-funktionshindrade motsvarigheter. I tävlingssammanhang var det snarare funktionshindret och inte idrottsliga färdigheter som skapade villkoren kring tävlandet och skillnaderna mellan s.k. ”riktig” idrott och handikappidrott blev därmed tydlig (Hargreaves, 2000). Här följer några studier som behandlar män och kvinnor med funktionshinder och hur de konstruerar och praktiserar sina identiteter.

Med utgångspunkt i en intervjustudie med män och kvinnor med fysiska funktionshinder menar Seymour (1998) att deltagande i idrott och fysisk aktivitet stärker mäns självkänsla men har motsatt effekt på kvinnor. Idrott tycks vara genomgripande maskuliniserad och oförmögen att svara mot kvinnors intressen. Idrott har onekligen varit en nyckelfaktor i konstruktionen och rekonstruktionen av maskulin hegemoni och för makt i relation till vissa kroppstyper. Idrott tycks inte bara bidra till dominerande intressen genom att förstärka kvinnors underlägsenhet i idrottssammanhang. Genom att stödja karakteristiska maskulina kroppsegenskaper sanktionerar den också aggression, tvång och våld som uttryck för manlighet. Den förstärker hegemonisk maskulinitet framför andra uttryck av maskulinitet, en grundläggande orsak till kvinnors underordnande. Seymour menar att den kritiska relationen mellan fysiska kroppar och social makt har underskattats på grund av associationerna mellan idrott, biologi och maskulinitet. Idrott är och har varit en kritisk förmedlare av maskulina och feminina genuskonstruktioner. Inte bara kvinnors aktiviteter karaktäriseras av förmågan att passa in, kvinnor tycks i högre grad än männen koppla idrott och fysisk aktivitet till hälsa och aktiviteter som relaterar till hur kroppen kan skulpteras i enlighet med rådande ideal om kvinnlighet. Att ägna sig åt idrott, menar Seymour, är som att gå ut i krig, att bildligt talat forma en pojke till en riktig man. Därmed skulle man kunna säga att idrottshjältar i likhet med krigshjältar förkroppsligar mycket av det som värdesätts i samhället.

Inte överraskande formade dessa värden rehabiliteringsverksamheten för ryggmärgsskadade vid Stoke Mandeville-sjukhuset i England. I samband med andra världskriget var det många unga män som skadade sig när de försvarade sin nation och ansågs därmed förtjäna den bästa vård landet kunde ge. Idrott och rehabilitering flätades samman och bildade grunden för det vi idag kallar handikappidrott. På grund av att maskulinitet och fysisk prestation är så intimt förknippade framförallt inom rullstolsidrotterna får kvinnliga utövare svårt att identifiera sig med idrott (Seymour, 1998).

I en studie av Blinde och McCallister (1999) intervjuades kvinnor med fysiska funktionshinder om deras erfarenheter av idrott och friskvård (physical fitness activity). Resultatet visar på tre övergripande teman; deltagande i friskvård som motpol till idrottsrelaterad träning, delaktighet för att upprätthålla kroppens funktionella nivå samt andra vinster så som exempelvis upplevd kompetens, förändrad kroppsuppfattning, motivation och känsla av kontroll. Studien visar också att möjligheterna till träning för kvinnorna var begränsade, liksom omgivningens stöd. Funktionshindrade kvinnors vardag betraktas som mer komplicerad än icke-funktionshindrade kvinnors och funktionshindrade mäns. Resultatet pekar också på att funktionshinder i kombination med att vara kvinna fick intervjupersonerna att distansera sig från idrotts- och friskvårdskontexten, främst därför att intervjupersonerna upplevde det som om samhället inte förväntade sig funktionshindrade kvinnor i ett idrottsligt sammanhang. Samtliga kvinnor som medverkade i studien tränade på motionsnivå. Med största sannolikhet, menar författarna, skiljer sig inställningen till fysisk förmåga bland intervjupersonerna från funktionshindrade kvinnor på elitidrottsnivå. Intervjupersonerna talade exempelvis inte om idrott i termer av tävling, framgång och bekräftelse.

I en intervjustudie som gjordes av Huang och Brittain (2006) var syftet att undersöka komplexiteten och dimensionerna av identitetskonstruktionen bland elitidrottare inom området för handikappidrott. Studien baserades på intervjuer med brittiska och taiwanesiska elitidrottare inom tyngdlyftning och friidrott. Totalt medverkade tio kvinnor och elva män.

Resultatet visar att samhällliga uppfattningar baserat på den medicinska modellen av funktionshinder och den egna funktionshindrade kroppen spelade en viktig roll i intervjupersonernas identitetsskapande och känsla av självvärde. Studien belyser också att framgång inom handikappidrott kan bidra till en positiv förändring i självuppfattning, förståelse och personlig empowerment. Slutligen kunde forskarna konstatera att deltagarnas berättelser stödjer föreställningen om multipla identiteter. Elitidrottarna utmanar dominerande föreställningar, som att funktionshindrade människor är odugliga, hjälplösa och passiva. Funktionshindrade idrottare transformerar sig själva till aktiva och kreativa agenter för social förändring genom att omdefiniera innebörden av vad funktionshinder är och kan innebära. Deras kroppar och funktionshindret har betydelse för hur de konstruerar sig själva främst i relation till andra. Majoriteten av idrottare från båda länderna hävdar att uppfattningen om funktionshinder i samhället i stort har sin utgångspunkt i den medicinska modellen för funktionshinder. Resultatet visar att intervjupersonerna bekräftar att identiteter är skiftande, flytande och påverkas av interaktion med andra och över tid. Trots att flertalet upplever sig negativt märkta och identifierar sig som funktionshindrade tycks idrotten bidra till en möjlig väg ut ur negativ identifiering i en kollektiv kontext genom att erbjuda positiv subjektivitet, en förändrad självuppfattning och en ökad känsla av personlig empowerment. Författarna menar att intervjupersonernas elitidrottsidentiteter utmanar dominerande föreställningar om funktionshinder kopplade till den medicinska modellen av funktionshinder.

Sparkes och Smiths (2002) studie bygger på intervjuer med före detta rugbyspelare som samtliga drabbats av ryggmärgsskador genom sitt idrottsutövande. Brittisk rugby är en idrott som i hög grad bär karaktären av maskulinitet och manlighet. Manliga rugbyspelare definierar därför sig själva och blir definierade av andra främst genom sina maskulina kroppar som formats och utvecklats genom idrottsutövande. Den idrottsrelaterade maskuliniteten distanserar dem också från feminina ideal och andra maskuliniteter som inte svarar mot intervjupersonernas föreställningar om hur en ”riktig” man bör vara. Att drabbas av en ryggmärgsskada innebär för många män att deras tidigare uppfattning om sig själva som dominanta, självsäkra, och aggressiva blir problematisk och att de därmed förlorar en del av den maskulina och idrottsliga identiteten. För dessa män som utvecklat erfarenheter och format sina identiteter genom idrott på hög nivå som icke-funktionshindrade är det svårt att identifiera sig med rehabiliteringsinsatser och handikappidrott. Handikappidrott upplevs som något annat än ”riktig” idrott. Tanken på att utöva handikappidrott tycks snarare påminna intervjupersonerna om förlusten av fysiska färdigheter. Intervjuerna visar att det ”forna” jaget representerar det ”riktiga” jaget i intervjupersonernas identitetskonstruktioner. Sparkes och Smith menar därmed att i intervjupersonernas strävan att hitta tillbaka till, eller rekonstruera sitt ”forna” jag begränsar deras möjligheter till alternativa identitetskonstruktioner.

I ytterligare en intervjustudie av Smith och Sparkes (2005) riktas fokus mot brittiska män som samtliga i likhet med ovanstående studie drabbats av ryggmärgsskador genom rugby. Studien skildrar deras erfarenheter av livet efter skadans inträde och deras tankar kring hopp för framtiden. Studien visar på några framträdande mönster; konkret hopp format av berättelser kring återställande av kroppens förmåga, överskridande hopp, berättelser kring sökande efter nya möjligheter, och desperation, berättelser där hopp helt saknades. Studien visar också på svårigheter för ryggmärgsskadade män att konstruera alternativa maskulina identiteter.

I en kvantitativ studie av Tasiemeski, Kennedy, Gardner och Blaikley (2004) mättes ryggmärgsskadade mäns och kvinnors idrottsidentitet och idrottsdeltagande med hjälp av Athletic Identity Measure Scale (AIMS). Totalt medverkade 678 ryggmärgsskadade män och kvinnor i studien, varav 84 % var män. Undersökningen visade att idrottsidentiteten (athletic identity) var högre bland männen än bland kvinnorna och att idrottsidentiteten var högre bland både män och kvinnor som idrottade flera gånger i veckan än bland dem som tränade lite eller inte alls. Idrottarens status, baserad på idrottsliga framgångar, associerades till idrottsidentitet bland männen, inte bland kvinnorna. Män med hög idrottslig status hade signifikant högre idrottsidentitet än män med låg idrottslig status. I en jämförelse med andra liknande studier menar författarna att människor med funktionshinder inte ser sig själva i rollen som idrottare i lika hög utsträckning som icke-funktionshindrade. Enligt författarna kan detta bero antingen på funktionshindret i sig (funktionsnedsättningen), stigmatisering kopplad till funktionshindret eller brist på profilering/status bland idrottare med funktionshinder. Kvinnorna uttryckte i högre grad än männen idrottens betydelse för att hålla sig i god form och förbättra styrkan i överkroppen. Män uttryckte i högre grad än kvinnorna den positiva upplevelsen som träning och tävling gav. Vanliga argument för att inte delta i idrott bland män och kvinnor var exempelvis skador som uppkommit som en följd av ryggmärgsskadan, bristen på tillgänglighet och negativa uppfattningar om traditionell handikappidrott.

I en kvantitativ studie av Groff och Zabriskie (2006) var avsikten bland annat att undersöka internationella alpina skidåkares identiteter som elitidrottare. I studien ingick 22 män och 11 kvinnor med funktionshinder som samtliga medverkade i Huntsman Cup år 2002. Cupen var den slutliga kvalificerande tävlingen för Paralympics år 2002. Athletic Identity Measure Scale (AIMS) tillämpades. Resultatet visar att idrottsidentiteten (athletic identity) ökar med graden av idrottsengagemang. Det fanns inte några större skillnader i idrottsidentitet mellan manliga och kvinnliga åkare eller mellan elitskidåkare med funktionshinder och idrottare utan funktionshinder som tävlade på motsvarande nivå. Enligt författarna tycks det vara nivån av idrottsligt engagemang snarare än funktionshindret som avgör graden av elitidrottsidentitet.

Sammanfattningsvis kan här konstateras att handikappidrott liksom idrott är starkt förknippat med stereotypa maskulina ideal såsom dominans, aggression och självsäkerhet. Detta bidrar till att funktionshindrade kvinnor får svårt att identifiera sig med handikappidrott. Vidare begränsas också funktionshindrade mäns möjligheter till alternativa maskulina identitetskonstruktioner. Tasiemeski, Kennedy, Gardner och Blaikley (2004) och Groff och Zabriskie (2006) visar på motsägelsefulla resultat vad gäller graden av idrottslig identitet mellan män och kvinnor. Emellertid visar båda studierna att ökad grad av idrottsligt engagemang (oavsett kön) ökar graden av idrottslig identitet. I några studier framgår det också att handikappidrott inte betraktas som "riktig" idrott vilket kan ge upphov till ambivalens och motsägelsefullhet i den egna identitetskonstruktionen som handikappidrottare.

Integrering och socialisation

Forskningen visar att funktionshindrade idrottare och icke-funktionshindrade idrottare tränar i skilda klubbar och föreningar och har sina egna idrottsevenemang. Under senare år har emellertid allt större ansträngningar gjorts för att integrera män och kvinnor med funktionshinder i den idrottsliga och samhälleliga kontexten (Hargreaves, 2000). Exempelvis har vissa paralympiska idrottsgrenar visats upp i samband med OS (Östnäs, 2004). Här följer några exempel på studier som behandlar integrering och socialisation.

I en historisk genomgång hävdar DePauw (1997a) att män och kvinnor med funktionshinder i alla tider exkluderats från konventionell (icke-funktionshindrad) idrott och att de som integrerats framförallt har varit vita män med låga ryggmärgsskador. Författaren konstaterar att idrott är en kontext där den fysiska och presterande kroppen är i centrum. Den funktionshindrade kroppen blir kontroversiell i den meningen att den kan uppfattas och förstås som svag, okontrollerbar och passiv i enlighet med rådande föreställningar om funktionshinder, men stark, fysisk och högpresterande i enlighet med idrottsrelaterade ideal. DePauw menar vidare att funktionshindrade idrottare osynliggörs i den konventionella idrotten och blir först synliga inom handikappidrotten men då främst som idrottare med funktionshinder.

I ytterligare en översikt riktar samme DePauw (1997b) fokus mot funktionshindrade flickor och kvinnors livscykel med avseende på fysisk aktivitet och idrott. Författaren menar att genom historien har funktionshindrade kvinnor på samma sätt som icke-funktionshindrade kvinnor sökt möjligheter till att träna och tävla i idrott. I artikeln ges några exempel på kvinnor med funktionshinder som deltagit i OS. Exempelvis Liz Hartel från Danmark som hade post polio och vann en silvermedalj i dressyr år 1952 i Helsingfors. Under OS i Los Angeles 1984 representerade Neroli Fairhall Nya Zeeland i bågskytte. Hon utförde samtliga tävlingsmoment sittandes i rullstol. I Atlanta, 1996 tävlade italienskan Paola Fantato i bågskytte också hon rullstolsburen. Författaren riktar kritik mot att forskningsresultat baserade på funktionshindrade män generaliseras till funktionshindrade kvinnor. På liknande sätt generaliseras forskning baserad på icke-funktionshindrade kvinnor till funktionshindrade kvinnor. Vidare, hävdar DePauw, har den begränsade forskning som trots allt genomförts främst handlat om idrottens betydelse för funktionshindrade flickor och kvinnor. Det omvända perspektivet saknas, nämligen vilken betydelse och inverkan funktionshindrade flickor och kvinnor har på idrott.

I en brittisk enkätstudie av Williams och Kolkka (1998) var avsikten att identifiera socialisationsmönster bland rullstolsbasketspelare. I studien medverkade 144 manliga och 18 kvinnliga spelare som tillsammans representerade 23 av totalt 30 brittiska klubbar i Great Britain Wheelchair Basketball Association (GBWBA). Resultatet visar att rullstolsbasket skiljer sig från exempelvis rullstolsåkning i det avseendet att socialiseringsprocessen i en lagidrott sannolikt är mer strukturerat än i en individuell idrott. Institutionaliseringsprocessen inom rullstolsbasket utvecklar exempelvis stabila mönster av social interaktion baserade på formaliserade roller, regler och seder som inte lika lätt går att återfinna inom rullstolsåkning (författarna jämförde det egna resultatet med resultatet från en liknande studie om rullstolsåkning). På så sätt standardiserar rullstolsbasketen specifika interaktionsmönster. Samstämmighet mellan spelarna inom rullstolsbasket uppnåddes exempelvis genom att stabila identiteter, värden, föreställningar och beteenden reproduceras inom klubbar, ligor och inom

den nationella kontexten. Vidare identifierades betydelsen av andra spelare, coacherna samt basketklubben i socialisationsprocessen. Resultatet visade också att i Storbritannien har rullstolsbasket fortfarande kopplingar till utbildning och sjukvård men kan inte längre betraktas och definieras som en rehabiliteringsform.

I en amerikansk intervjustudie av Ruddell och Shinew (2006) var syftet att undersöka socialisationsprocessen inom elitrullstolsbasket med fokus på kvinnliga idrottare. I studien ingick elva rörelsehindrade kvinnor som samtliga var medlemmar i USAs nationella rullstolsbasketteam. Studien visar att andra idrottare med funktionshinder betraktades som viktiga socialisationsagenter. Idrottslärare som hade den potentiella möjligheten att introducera dem i basket gjorde inte det på grund av bristande kunskap om rullstolsbasket. Forskarna fann också att flertalet kvinnor hade önskat att de kommit i kontakt med basket tidigare i sina liv men att den möjligheten begränsats genom omgivningens bristande kunskap och uppmuntran till idrottsligt engagemang.

Commonwealth Games som hölls i Manchester, England år 2002 var det första stora internationella idrottsevenemanget som integrerat idrottare med funktionshinder. I en brittisk undersökning utförd av Smith och Thomas (2005) var avsikten att närmare studera komplexiteten kring integrering av idrottare med funktionshinder. Med fokus på Manchesterspelen analyserades de nyhetsmedier som skildrade dessa idrottare i brittiska nyhetstidningar. Resultatet visade att det fanns en tendens i brittisk media att diskutera idrottarnas prestationer utifrån medicinska aspekter på funktionshinder (typ och omfattning av funktionshinder). Manchesterspelen tolkades som symboliskt betydelsefulla och som ett slut på tidigare idrottslig "apartheid" mellan icke- och funktionshindrade och funktionshindrade utövare. Spelen kan därmed betraktas som ett uttryck för en ökad integrering av människor med funktionshinder inte bara inom idrott utan också i samhället i stort.

I Promis, Erevelles och Matthews (2001) studie undersöktes och vidgas innebörden av begreppet integrering i relation till idrott och rekreationsprogram som anpassats till studenter med rörelsehinder på universitetsnivå. I första delen av arbetet undersöktes den politiska innebörden av integrering inom handikappidrott och handikappforskning. Därefter användes ett amerikanskt statligt universitet som exempel för att demonstrera hur vissa sociala institutioner tolkar konceptet integrering. Genom en informell granskning (informal survey) fick 8 studenter och en fakultetsanställd som samtliga var rörelsehindrade svara på frågor. Studien visar att flertalet idrotter och rekreationsaktiviteter som universitetets campus organiserade inte var anpassade för studenter med rörelsehinder. Rullstolsbasket och styrketräning fanns tillgängliga för rörelsehindrade studenter. Emellertid var rullstolsbasket en segregerad aktivitet och styrketräningen gav lite utrymme för social interaktion med andra studenter. Avslutningsvis vidgar författarna diskussionen för att visa på en alternativ teoretisk inramning av konceptet integrering som även omfattar studenter som tillhör andra sociala kategorier utifrån etnicitet, klass, kön och sexuell läggning.

I Norge startade man år 1996 en process för att integrera handikappidrotten i olika specialidrottsförbund. Handikappidrotten hade varit organiserad enligt tre huvudgrupperingar: fysiska funktionshinder och blinda/synskadade sorterades under Norska handikappidrottsförbundet, psykiska funktionshinder under kommittén för utvecklingsstörda samt det döva och hörselskadade under det Norska idrottsförbundet för döva. En rad frågeställningar kring vad denna organisatoriska förändring skulle komma att leda till diskuterades i en artikel av Sørensen, Pensgård, och Kahrs (2000). Författarna diskuterade integreringens

konsekvenser för kvinnliga funktionshindrade idrottare och deras förutsättningar att hävda sig i ett socialt sammanhang starkt präglad av maskulinitet och prestation. Svårigheter att finansiera idrott för funktionshindrade och att hitta sponsorer diskuterades också liksom möjligheten att hitta kvalificerade tränare och coacher. Vidare problematiserades risken att handikappidrottare som grupp skulle splittras och osynliggöras i ett större sammanhang och att idrottarna därmed skulle förlora upplevelsen av tillhörighet och identitet. Positiva aspekter som lyftes fram var minskad isolering och ökad kontakt med icke-funktionshindrade idrottare. Integreringen kunde också tänkas öka möjligheterna för funktionshindrade idrottsutövare till högre kvalitet på träning och tävling.

Sammanfattningsvis kan här sägas att integreringsbegreppet komplicerar diskussionen. Är exempelvis rörelsehindrade kvinnor att betrakta som integrerade om de tävlar på samma villkor som icke-funktionshindrade i idrottsevenemang (OS) och idrottsgrenar som inte anpassats och aldrig definieras som handikappidrott? Vidare framstår handikappidrott som föränderligt i Williams och Kolkka (1998) beskrivning av rullstolsbasket i Storbritannien som enligt författarna inte längre kan betraktas som rehabilitering. En annan aspekt på integrering av funktionshindrade kvinnor i idrott tycks vara att det finns få socialisationsagenter och därmed begränsas möjligheten till delaktighet och engagemang.

Medierepresentationer av idrottare med funktionshinder

Med anledning av att få människor har egna erfarenheter om vad det innebär att träna och tävla i handikappidrott baseras föreställningar och förväntningar främst på den bild som media ger av funktionshindrade idrottsutövare. Hur män och kvinnor med funktionshinder blir representerade i media får därmed betydelse för hur människor i allmänhet uppfattar och förstår kopplingen mellan idrott, genus och funktionshinder men också för hur funktionshindrade själva konstruerar sina identiteter med avseende på genus och idrott. Här följer några exempel på tidigare forskning.

I en innehållsanalys granskade Schell och Duncan (1999) CBS TV-sändningar i samband med Paralympics år 1996. Fokus riktades mot hur funktionshindrade idrottare porträtterades och om dessa porträtt upprätthöll eller utmanade negativa stereotyper av funktionshindrade. Vidare jämfördes dessa med motsvarande porträtt av icke-funktionshindrade idrottare. Resultatet visade bland annat att mediebevakningen av Paralympics gav intrycket av att vara en lågbudgetproduktion och var otvivelaktigt mindre påkostad i jämförelse med motsvarande produktioner i samband med OS. Bristen på direktsändningar och få intervjuer med tävlanden förstärkte intrycket av låg prioritering. Kommentatorerna trivialiserade idrottarnas prestationer genom att inte använda idrottslig terminologi och beskrev sällan regler och strategier kopplade till specifika idrotter i kontrast till vad som är vanligt förekommande i samband med OS. Författarna fann en hierarki bland idrottare med funktionshinder med avseende på synliggörandet i media. Idrottare med funktionshinder som befann sig nära normen (den icke-funktionshindrade kroppen) förekom i hög utsträckning. Dessa omfattade funktionshinder där den kroppsliga avvikelserna var förhållandevis liten. Idrottare med fysiska funktionshinder som exempelvis uppkommit genom krigsskada samt förvärvade funktionshinder synliggjordes i högre grad än idrottare med medfödda funktionshinder.

Enligt författarna förekom inte sexistiska kommentarer om idrottsskivnor med funktionshinder vilket är vanligt förekommande då det gäller icke-funktionshinderade idrottsskivnor. Detta, menar författarna, kan ha sin förklaring i att funktionshinderade människor ofta betraktas som icke-estetiska och asexuella.

Ett begränsat utrymme i media och negativa representationer av idrottare med funktionshinder har uppmärksamats i flera internationella studier. Schantz och Gilbert (2001) granskade exempelvis franska och tyska landsomfattande dagstidningar med fokus på 1996 års Paralympics i Atlanta. Resultatet visade att de idrottsliga prestationerna gavs liten uppmärksamhet och att nyhetsvärdet främst handlade om nationella framgångar och rankinglistor över ländernas erövrade medaljer. Studien visar också hur media förstärker stereotypa representationer av människor med funktionshinder. Studien visar att idrottare med fysiska funktionshinder får större medieuppmärksamhet än exempelvis idrottare med psykiska funktionshinder. Kvinnliga idrottare med funktionshinder får mindre medial uppmärksamhet än manliga idrottare. En förklaring som författarna ger är att kvinnor med funktionshinder utgör en minoritet i idrottssammanhang och att den funktionshinderade kvinnliga kroppen inte kan svara mot västerländska ideal där den kvinnliga idrottande kroppen är starkt förknippad med hälsa, ungdomlighet, sensualism och sexuell attraktion. Studien visar också att det inte fanns några renodlade idrottsspecifika (rekord, resultat, taktik etc.) reportage. Inga nedlåtande uttryck förekom emellertid om idrottarnas funktionshinder men å andra sidan beskrevs aldrig medaljvinnarna mer ingående vilket ytterligare bekräftar att dessa reportage inte var idrottsspecifika. Istället för att fokusera på idrottsspecifika aspekter gavs ingående beskrivningar av alla de hinder som idrottaren tvingats bemästra för att nå världsrekord. Schantz och Gilbert (2001) menar att idrott för funktionshinderade fortfarande marginaliseras och trivialiseras i de flesta dagstidningar. I många tidningar betraktas inte Paralympics som ett seriöst idrottsarrangemang. Paralympics framställs som annorlunda och mindre viktigt än Olympiska spelen som omnämns som de ”riktiga” spelen. Författarna menar att det finns en risk att Paralympics framställs som en ”freak show” snarare än ett idrottsarrangemang med avsikt att locka läsare.

I en fallstudie med fokus på tennisspelaren och paralympiern Hope Lewellen undersökte Schell och Rodriguez (2001) elitidrott som identitetskonstruktion och idrottsmedias förtryck av kvinnliga idrottare med funktionshinder. Studien visar att Hope Lewellen porträtterades som en funktionshinderad hjälte, superinvalid och som en exceptionell förebild för andra funktionshinderade. Media framställde den amputation som Lewellens tvingats genomgå som en händelse som befriade henne från den kvinnliga kroppen som tidigare hållit tillbaka hennes självständighet och järnvilja. Lewellens nära relationer skildrades inte och inte heller hennes sexualitet (vilket är vanligt när det gäller icke-funktionshinderade kvinnor för att styrka heterosexualiteten). Vid en första anblick kan representationen uppfattas som en utmanare av dominerande föreställningar om den funktionshinderade kvinnan som passiv, svag och beroende och den kvinnliga idrottaren som den sexualiserade ”andra”. Mediarepresentationen kan också tolkas och förstås ur ett annat perspektiv. I kontrast till objektifieringen och sexualiseringen av icke-funktionshinderade kvinnor sker ofta en asexuell objektifiering av kvinnor med funktionshinder. Forskarna menar att skärningspunkten mellan genus och funktionshinder kompliceras av existerande paradigmer om idrott, feminitet och kropp. Genus är emellertid en nyckelfaktor i handikappidrottsstudier främst därför att kvinnors kroppar, i likhet med skadade kroppar och funktionshinderade kroppar antas

vara begränsade och inkapabla och därför inte har en självklar plats inom den idrottsliga kontexten. Problematiken kring asexuell objektifiering av kvinnor med funktionshinder har mer utförligt beskrivits av Garland-Thomson (1997, 2004).

I en studie av brittisk nyhetsmedia kring Paralympics i Sydney år 2000 undersökte Thomas och Smith (2003) den terminologi som användes för att beskriva idrottarnas funktionshinder, samt språk och bilder för att illustrera idrottarnas prestationer. Studien visade att medicinska beskrivningar av funktionshindret var vanligt förekommande och att funktionshindrade idrottare jämfördes med idrottare utan funktionshinder. Fotografier tenderade att dölja idrottarens funktionshinder och kvinnliga idrottare porträtterades sällan i aktiva roller. Författarna menar att medias försök att jämställa funktionshindrade och icke-funktionshindrade idrottsprestationer genom att jämföra dessa snarare förstärker och bekräftar det icke-funktionshindrade idealet än utmanar det.

I en amerikansk intervjustudie utförd av Hardin och Hardin (2003) undersöktes medie-relaterade attityder bland manliga rullstolsåkare med avseende på handikappidrott. Studien visar att rullstolsåkarna var stora konsumenter av idrottsmedia. Med anledning av att media i mycket begränsad utsträckning skildrar idrottare med funktionshinder förstärktes föreställningen om att idrott och funktionshinder inte hör samman vilket också påverkar rullstolsåkarnas identitetskonstruktioner. Trots att intervjupersonerna ifrågasatte mediekonstruktionen av idrottare med funktionshinder och den mycket begränsade bevakningen av handikappidrott fanns en benägenhet bland dessa att försvara bristande mediebevakning och negativa stereotyper av idrottare med funktionshinder. Intervjupersonerna var beredda att acceptera en marginaliserad position till dess att de förtjänar medias uppmärksamhet. På så sätt, menar Hardin och Hardin, upprätthålls idrottens kulturella värden som exempelvis individualism, mod och hårt arbete för att uppnå framgång.

Även reklamannonser i idrottstidningar tycks marginalisera och exkludera idrottare med funktionshinder. I en kritisk granskning av amerikanska golftidningar hävdar Maas och Hasbrook (2001) att golfare med funktionshinder varken förekommer i reklamannonser eller bilder och inte heller ges uppmärksamhet i artiklar. Likaså är kvinnliga och äldre golfare underrepresenterade. Slutsatsen är att golftidningarna fortsätter att upprätthålla och förstärka dominerande föreställningar om genus och normalitet.

Sammanfattningsvis kan här konstateras att medierapporteringen är avsevärt begränsad när det gäller handikappidrott i jämförelse med konventionell idrott. Det finns också en stark bias i media som lägger fokus på funktionshindret och underskattar idrottarens färdigheter och prestationer. Elitidrottande kvinnor avbildas sällan som idrottshjältar utan oftast som funktionshindrade idrottare. Tidigare forskning visar att idrottsmän med funktionshinder får mer medial uppmärksamhet än idrottande kvinnor med funktionshinder och rullstolssporter prioriteras i högre grad än andra handikappidrotter. Socialt konstruerade ideal med avseende på kön, sexualitet och kropps-konstitution bidrar ofta till att begränsa ansträngningar från marginaliserade grupper att hävda subjektivitet genom idrottsutövande. En ökad andel idrottande kvinnor med funktionshinder har bidragit till en ökad nationell och internationell mediebevakning. Emellertid har forskare funnit att media förstärker snarare än utmanar dominerande föreställningar om idrott som en manlig och icke-funktionshindrad domän.

Idrottens mening och möjlighöranden

Många individer med funktionshinder ägnar mycket tid och kraft åt att delta i idrott och därmed kan man anta att de upplever samma tillfredsställelse och fördelar som icke-funktionshindrade idrottare. Trots detta finns det få empiriska bevis som relaterar till betydelsen av idrottslig aktivitet för individer med funktionshinder och motiv till sådan delaktighet.

I en amerikansk intervjustudie av Ashton-Shaeffer, Gipson, Autry och Hanson (2001) undersöktes funktionshindrade mäns och kvinnors erfarenheter av idrott. Resultatet visade att idrott stärkte deltagarnas självkänsla, självständighet, sociala interaktion och idrottsliga färdigheter. Idrotten skapade också en möjlighet att göra motstånd mot social stigmatisering relaterad till utseende och prestation. Studien pekar på fördelarna med träningsgrupper enbart för funktionshindrade idrottare då känslan av gruppgemenskap och möjligheten att identifiera sig med andra idrottare med liknade förutsättningar och erfarenheter var av betydelse.

En enäktstudie av Skordilis, Koutsouki, Asonitou, Evans, Jensen och Wall (2001) syftade till att undersöka idrottsinriktning och målperspektiv. I studien ingick totalt 243 funktionshindrade idrottare verksamma på nationell nivå, 34 manliga och 14 kvinnliga maratonrullstolsåkare samt 166 manliga och 29 kvinnliga basketbollspelare. Resultatet visade att de manliga idrottarna var mer tävlingsinriktade och de kvinnliga idrottarna mer målinriktade men att det inte fanns några skillnader i vinnarinställning mellan de manliga och kvinnliga idrottarna. I en jämförelse mellan idrottsgrenarna fann man att basketbollspelare hade en hög vinnarinställning medan maratonåkarna var mer målinriktade men ingen skillnad i tävlingsinställning mellan idrotterna kunde fastställas.

I en studie av Guthrie (1999) intervjuades kvinnor med funktionshinder för att beskriva relationen mellan kvinnornas förmåga att hantera funktionshindret genom regelbunden fysisk aktivitet och deras uppfattningar om fysisk och psykologisk empowerment. Vidare var syftet att beskriva hur kvinnorna hanterade sina funktionshinder framför allt med hjälp av fysisk aktivitet. Studien visade att det fanns ett samband mellan fysisk aktivitet och empowerment bland intervjupersonerna. Forskningen ådagalade också olika förhållningssätt till den egna kroppen: att reducera dess betydelse, att normalisera kroppen, och att optimera kropp/själ-funktionen. Resultatet diskuterades i relation till idrott och samhälle.

Guthrie och Castelnovo (2001) beskriver i en intervjustudie hur 34 kvinnor med funktionshinder formar sina identiteter och hanterar sitt funktionshinder i ett icke-funktionshindrat samhälle. Studien visade på tre olika sätt att hantera funktionshindret: genom idrottsutövande, genom att minimera betydelsen av kroppen, samt att genom att normalisera kroppen med att optimera kropp/själ funktionen. Kvinnor som hade relativt kort erfarenhet av att vara funktionshindrade visade större benägenhet att använda träningen som ett medel att närma sig ett genusrelaterat kropps- och skönhetsideal än de kvinnor som hade ett medfött funktionshinder och därmed lång erfarenhet av sitt funktionshinder. Intervjustudien visar att funktionshinder inte med automatik hindrar en positiv självuppfattning.

Pensgaard och Sorensen (2002) föreslår i sin studie en modell för empowerment i en idrottslig kontext som en guide för psykosocial forskning inom handikappidrott. I artikeln diskuteras konceptet empowerment i relation till idrott för individer med funktionshinder. Undersökningen omfattar tre nivåer av empowerment, samhälls-, grupp- och individnivån. Viktiga faktorer tycks vara den ålder då funktionshindret framträder, kön samt typ av funk-

tionshinder. Flera metodologiska avvägningar diskuteras och varierande lösningar föreslås. Författarna diskuterar även den kritik som har riktats mot empowermentkonceptet.

Sammanfattningsvis kan här sägas att kvinnor och män med funktionshinder har genom sitt idrottande utmanat och förändrat föreställningar om sig själva från att vara svaga, passiva och beroende till att bli kraftfulla, självständiga och starka. Alternativa skildringen av duglighet i idrottsliga sammanhang förstärks därmed varje gång funktionshindrade män och kvinnors idrottande synliggörs och respekteras. Vidare bekräftar ovanstående studier att idrott ökar individens självkänsla, självständighet och möjlighet till social interaktion med andra.

Några avslutande reflektioner kring tidigare forskning

Idrott tolkas och förstås som en social praktik inom vilken samhälleliga värden reflekteras och där dominerande föreställningar och sociala orättvisor reproduceras men också ifrågasätts och utmanas. Ovanstående genomgång av handikappidrott med fokus på genus och rörelsehinder visar på frågans komplexitet och ibland motsägelsefullhet. Kvalitativa studier med samhällsvetenskaplig inriktning kompletterar idag tidigare kvantitativa, ofta medicinskt inriktade studier. Främst handlar det om en ökad kunskap om idrottens betydelse i identitetsskapandet med avseende på genus och funktionshinder och medierepresentationer av idrottande män och kvinnor med funktionshinder.

Den handikappidrottsforskning som producerats under det senaste decenniet pekar på en större mångfald av teoretiska perspektiv och ansatser och en större öppenhet för alternativa angreppssätt. Därmed kan man dra slutsatsen att kunskapen kring genus, funktionshinder och idrott har ökat. I dag vet vi att funktionshindrade kvinnor har svårare än funktionshindrade män och icke-funktionshindrade kvinnor att socialiseras in i idrott. Vi vet att kvinnors möjligheter att identifiera sig med idrott försvåras genom idrottens nära koppling till vissa maskulina ideal som exempelvis dominans, självsäkerhet och aggression. Vi vet också att sådana ideal även försvårar alternativa identitetskonstruktioner bland funktionshindrade män. Tidigare forskning visar också att många funktionshindrade kvinnor har svårt att se sig själva som deltagande subjekt i den idrottsliga kontexten och att de har få socialisationsagenter. Funktionshindrade kvinnor tycks koppla idrott och fysisk aktivitet till hälsa och aktiviteter som relaterar till hur kroppen kan skulpteras i enlighet med rådande ideal om kvinnlighet. I motsats till ovanstående resonemang visar forskningen också att funktionshindrade kvinnor har tävlat och tränat i olika sammanhang och på olika nivåer samt att kvinnor i likhet med män upplever idrott som något positivt i fråga om självuppfattning, kroppslig kompetens och prestation.

På basis av ovanstående resonemang kan här konstateras att idrott premierar funktionella (icke-funktionshindrade) kroppar och stereotypa maskulina och feminina genuskonstruktioner vilket innebär att den kritiska relationen mellan fysiska kroppar, genus och social makt inte bör förbises och underskattas i samhällsvetenskaplig forskning.

Trots att positionerna har flyttats framåt vet vi fortfarande lite om funktionshindrade mäns och kvinnors idrottsliga erfarenheter. Exempelvis saknas en närmare kartläggning och analys av funktionshindrade flickors och kvinnors bidrag till idrott som social institu-

tion. Idrottens arena är därmed viktig att studera i relation till genus och funktionshinder då sådan forskning kan erbjuda möjligheter att utmana och förändra maktrelationer kopplade till exempelvis, genus, kropp och prestation och därmed också öka möjligheterna till alternativa identitetskonstruktioner.

Medias skildringar av funktionshindrade kvinnliga och manliga idrottare som starka, självständiga och kompetenta är fortfarande relativt få. Materialet visar också att negativa stereotyper och föreställningar om funktionshinder som kommer till uttryck i media inte är begränsat till en viss nation. Snarare bekräftar sammanställningen det motsatta, nämligen att dessa är landsöverskridande och att media snarare förstärker och reproducerar värden av makt, privilegier och dominans kopplat till den konventionella idrotten och den icke-funktionshindrade kroppen.

Begreppet handikappidrott och dess blandning av rehabilitering/habilitering och idrott tycks vara problematiskt. Komplexiteten och den konflikt som uppstår mellan handikappidrottens inslag av rehabilitering och elitidrott illustreras i flera studier. I exempelvis medierepresentation, integrering och identitetskonstruktioner av idrottare med funktionshinder blir handikappidrott mycket handikapp och lite idrott. Handikappidrottens inslag av rehabilitering/habilitering kanske delvis ger svar på varför media tenderar att upprätthålla diskrepansen mellan det som betraktas som ”riktig” idrott och handikappidrott.

Föreliggande sammanställning bygger på bidrag från flera länder, däribland Frankrike, Tyskland, Australien, Kanada, England, USA, Taiwan och Norge. Emellertid är det främst amerikanska och brittiska studier som finns publicerade i internationella vetenskapliga tidskrifter. Önskvärt är därför att det tillkommer bidrag från europeiska länder och inte minst från Skandinavien för att ge en mer komplett bild av idrott, funktionshinder och genus, som fortfarande är ett relativt nytt och utforskat område.

Referenser

- Ashton-Shaeffer, C., Gibson, H. J., Autry, C. E., & Hanson, C. S. (2001). Meaning of sport to adults with physical disabilities: a disability sport camp experience. *Sociology of Sport Journal*, 18, 95-114.
- Barron, K. (2004). Genus och funktionshinder. In K. Barron (Ed.), *Handikapp och samhälle* (pp. 15-51). Lund: Studentlitteratur.
- Blinde, E. M., & McCallister, S. G. (1999). Women, disability, and sport and physical fitness activity: the intersection of gender and disability dynamics. *Research Quarterly for Exercise and Sport*, 70(3), 303-312.
- DePauw, K. P., & Gavron, S. J. (2005). *Disability Sport* (Second Edition ed.). Champaign: Human Kinetics.
- DePauw, K. P. (1997a). The (in)visibility of disability: cultural contexts and “sporting bodies”. *Quest*, 49, 416-430.
- DePauw, K. P. (1997b). Sport and physical activity in the life-cycle of girls and women with disabilities. *Women in sport and physical activity journal*, 6(2), 225-238.
- Garland-Thomson, R. (2004). Integrating disability, transforming feminist theory. In B. G. Smith & B. Hutchison (Eds.), *Gendering disability* (pp. 73-103). London: Rutgers University Press.
- Garland-Thomson, R. (1997). *Extraordinary bodies. Figuring physical disability in American culture and literature*. New York: Columbia University Press.
- Groff, D. G., & Zabriskie, R. B. (2006). An exploratory study of athletic identity among elite alpine skiers with physical disabilities: issues of measurement and design. *Journal of sport behaviour*, 29(2), 126-141.
- Guthrie, S. R., & Castelnovo, S. (2001). Disability management among women with physical impairments: the contribution of physical activity. *Sociology of Sport Journal*, 18, 5-20.
- Guthrie, S. R. (1999). Managing imperfection in a perfectionistic culture: physical activity and disability management among women with disabilities. *Quest*, 51, 369-381.

- Hardin, B., & Hardin, M. (2003). Conformity and conflict: wheelchair athletes discuss sport media. *Adapted Physical Activity Quarterly*, 20, 246-259.
- Hargreaves, J. (2000). *Heroines of sport. The politics of difference and identity*. London: Routledge.
- Huang, C.-J., & Brittain, I. (2006). Negotiating identities through disability sport. *Sociology of Sport Journal*, 23, 352-375.
- Kolkka, T., & Williams, T. (1997). Gender and disability sport participation: setting a sociological research agenda. *Adapted Physical Activity Quarterly*, 14, 8-23.
- Maas, K. W., & Hasbrook, C. A. (2001). Media Promotion of the paradigm citizen/golfer: an analysis of golf magazines' representations of disability, gender, and age. *Sociology of sport journal*, 18, 21-36.
- Pensgaard, A. M., & Sorensen, M. (2002). Empowerment through the sport context: a model to guide research for individuals with disability. *Adapted Physical Activity Quarterly*, 19, 48-67.
- Promis, D., Erelles, N., & Matthews, J. (2001). Reconceptualizing inclusion: the politics of university sports and recreation programs for students with mobility impairments. *Sociology of sport journal*, 18, 37-50.
- Ruddell, J. L., & Shinew, K. J. (2006). The socialization process for women with physical disabilities: the impact of agents and agencies in the introduction to an elite sport. *Journal of Leisure Research*, 38(3), 421-444.
- Schantz, O. J., & Gilbert, K. (2001). An ideal misconstrued: newspaper coverage of the Atlanta Paralympic games in France and Germany. *Sociology of Sport Journal*, 18, 69-94.
- Schell, L. A. B., & Rodriguez, S. (2001). Subverting bodies/ambivalent representations: media analysis of paralympian, Hope Lewellen. *Sociology of Sport Journal*, 18, 127-135.
- Schell, L. A. B., & Duncan, M. C. (1999). A content analysis of CBS's coverage of the 1996 Paralympic games. *Adapted Physical Activity Quarterly*, 16, 27-47.
- Seymour, W. (1998). *Remaking the body: Rehabilitation and change*. London: Routledge.
- Skordilis, E. K., Koutsouki, D., Asonitou, K., Evans, E., Jensen, B., & Wall, K. (2001). Sport orientations and goal perspectives of wheelchair athletes. *Adapted physical activity quarterly* (Vol. 18, pp. 304-315).
- Smith, A., & Thomas, N. (2005). The 'inclusion' of elite athletes with disabilities in the 2002 Manchester Commonwealth Games: an exploratory analysis of British newspaper coverage. *Sport, Education and Society*, 10(1), 49-67.
- Smith, B., & Sparkes, A. C. (2005). Men, sport, spinal cord injury, and narratives of hope. *Social Science & Medicine*, 61, 1095-1105.
- Sparkes, A. C., & Smith, B. (2002). Sport, spinal cord injury, embodied masculinities, and the dilemmas of narrative identity. *Men and masculinities*, 4(3), 258-285.
- Söder, M. (Ed.). (2005). *Forskning om funktionshinder. Problem-utmaningar-möjligheter*. Lund: Studentlitteratur.
- Sørensen, M., Pensgård, A. M., & Kahrs, N. (2000). Integration of individuals with disability in sport: empowerment in a gender perspective. *Kunnskap om idrett*, 4(1), 33-39.
- Tasiemeski, T., Kennedy, P., Gardner, B. P., & Blaikley, R. A. (2004). Athletic identity and sports participation in people with spinal cord injury. *Adapted Physical Activity Quarterly*, 21, 364-378.
- Thomas, C. (1999). *Female forms. Experiencing and understanding disability*. Buckingham: Open University Press.
- Thomas, N., & Smith, A. (2003). Preoccupied with able-bodiedness? An analysis of the British media coverage of the 2000 Paralympic games. *Adapted Physical Activity Quarterly*, 20, 166-181.
- Traustadóttir, R., & Kristiansen, K. (2004). Introduction gender and disability. In R. Traustadóttir & K. Kristiansen (Eds.), *Gender and disability reseach in the Nordic countries*. Lund: Studentlitteratur.
- Williams, T., & Kolkka, T. (1998). Socialization into wheelchair basketball in the United Kingdom : a structural functionalist perspective. *Adapted Physical Activity Quarterly*, 15, 357-369.
- Östnäs, A. (2004). Handikappidrott -begrepp, utveckling och integrering. *Svensk idrottsforskning*, 3(13), 24-28.
- Östnäs, A. (2003). *Handikappidrott som socialt fenomen*, <http://www.idrottsforum.org/researchers/ostand.html> 2003-10-28 (tillgänglig 070410)
- Östnäs, A. (1997). *Handikappidrott - mellan tävling och rehabilitering. En studie av handikappidrotten mellan idrottsrörelse och handikapprörelse med utgångspunkt från fallstudien rullstolstennis*. Lund: Socialhögskolan.